

УДК 811.162.1'373.2:635.9:82-3

DOI: <https://doi.org/10.18524/2413-0613.2019.23.183133>

Ewelina Lechocka,

Doktorantka Filologicznych Studiów Doktoranckich,

Uniwersytet Gdański, Wydział Filologiczny,

Katedra Sławistyki,

ul. Wita Stwosza 51, 80-308, Gdańsk, Polska,

tel.: +48 58 5233001,

ewelinalechocka@wp.pl

NAZWY GATUNKÓW KWIATÓW W PIEŚNIACH LUDOWYCH Z WARMII I MAZUR

Niniejszy artykuł stanowi analizę nazw gatunków kwiatów występujących w pieśniach ludowych z Warmii i Mazur, pochodzących z przełomu XIX i XX wieku. Słownictwo, zebrane wśród dziesięciu warmińsko-mazurskich antologii, przedstawia bogaty materiał gwarowy: w badanych zbiorach pojawia się dziewiętnaście nazw gatunków kwiatów, są to: *chaber*, *fiolatek*, *goździk*, *grzybień*, *iryś*, *lawenda*, *lilia*, *macierzanka*, *mak*, *mirt*, *nagietek*, *piwonia*, *przypołudnik*, *rumianek*, *ruta*, *rozmaryn*, *róża*, *tulipan*, *wrzos*. Opisywaną leksykę roślinną, oprócz rzeczowników podstawowych, tworzą derywaty słowotwórcze, którymi są nazwy deminutywne oraz derywowane od rzeczowników leksemy przymiotnikowe określające przynależność gatunkową rośliny. Niemal każda nazwa, oprócz przeważającej zazwyczaj formy ogólnopolskiej, przyjmuje również formy oboczne, reprezentujące gwarowe zjawiska fonetyczne, które stanowią główny przedmiot niniejszej analizy. Ponadto pieśni ludowe notują liczne określenia gwarowe gatunków kwiatów, takie jak *nalik* czy *modra lilia*, co potwierdza bogactwo i różnorodność w nazewnictwie roślin wśród mieszkańców Warmii i Mazur.

Słowa kluczowe: gwara, fonetyka, nazwy kwiatów, pieśni ludowe, Warmia, Mazury.

Do tej pory powstało wiele opracowań monograficznych dotyczących dialektów warmińsko-mazurskich oraz liczne artykuły poświęcone słownictwu i gwarze tego regionu. Na początku XX wieku badania nad dialektem Prus Wschodnich przeprowadził Kazimierz Nitsch [Nitsch, 1907, s. 397–487], natomiast w latach dwudziestych Wiktor Steffen rozpoczął zbieranie materiałów do słownika warmińskiego [Steffen, 1984]. Następnie w wyniku wydarzeń historycznych, będących konsekwencją II wojny światowej, takich jak odzyskanie przez Polskę między innymi Ziemi Północnych w 1945 r., badania nad językiem regionu Warmii i Mazur znacznie się nasiliły. Badania na Warmii i Mazurach prowadzili w latach 1950–1953 pracownicy naukowcy i studenci polonistyki warszawskiej pod kierunkiem profesora Witolda Doroszewskiego w ramach wakacyjnych praktyk. Zebrano w ten sposób obszerny materiał gwarowy z 390 wsi leżących w 10 powiatach. Zapisy 52 eksploratorów w postaci odpowiedzi na pytania kwestionariusza, tekstów ciągłych, rysunków z objaśnieniami, pieśni i oracji wypełniły ponad 1000 zeszytów. Dokładna liczba informatorów-autochtonów nie jest znana, ale na pewno przekracza 1200 osób.

Były to więc badania przeprowadzone na szeroką skalę, unikatowe i nie do powtórzenia już nawet kilka lat po ich zakończeniu ze względu na szybki rozpad badanej społeczności oraz zanik gwary wyznaczającej jej tożsamość [Sobolewska, 2014, s. 93–94].

Zebrany podczas badań materiał (sporadycznie uzupełniany w kilku kolejnych latach) został opracowany przede wszystkim w szeregu monografii leksykalnych, należących głównie do serii *Słownictwa Warmii i Mazur* [Barska-Antos, 1980; Bień-Bielska, 1959; Horodyska, 1958; Judycka, 1961a; Judycka, 1963a; Jurkowski, Łapiński, Szymczak, 1959; Kupiszewski, Węgiełek-Januszewska, 1959; Mocarska-Falińska, 1959; Mocarska-Kowalska, 1963; Siatkowski, 1958; Symoni-Sułkowska, 1958] oraz w sukcesywnie wydawanym od 1987 roku *Słowniku gwar Ostródzkiego, Warmii i Mazur* [Stamirowska, 1987–2014]. Rezultaty studiów leksykalnych stały się ponadto podstawą licznych artykułów i publikacji naukowych, poświęconych między innymi analizie gwarowych zjawisk fonetycznych i słowotwórczych [Chłudzińska-Świątecka, 1972, s. 159–289; Doroszewski, Koneczna, Pomianowska, 1956, s. 129–141; Kowalska, 1997, s. 119–128; Łesiów, 1955, s. 116–117; Pomianowska, 1951, s. 27; Ściebora, 1971, s. 5–49; Wójtowicz, 1956, s. 145–148; Zduńska, 1957, s. 72–79], językowych wpływów niemieckich [Biolik, 2000, s. 5–33; Dubisz, 1978; Harasimowicz, 1954, s. 276–285; Judycka, 1954, s. 1–12; Perzowa, 1997, s. 329–344; Siatkowski, 1983, s. 103–115; Sobolewska, 2014, s. 93–103], poszczególnych działów słownictwa [Falińska, 1952, s. 20–24; Horodyska, 1963, s. 78–84; Judycka, 1953, s. 21–33; Judycka, 1957, s. 245–282; Judycka, 1962a, s. 408–416; Judycka, 1962b, s. 244–251; Smyl, 1965, s. 227–230; Szyfer, 1963, s. 271–294], a w tym również słownictwa roślinnego [Cienkowski, 1963, s. 221–226; Dubisz, 1972, s. 526–531; Dubisz, 1990, s. 87–94; Judycka, 1961b, s. 392–400; Nitsch, Mrozówna, 1931, s. 191–222]. Wśród nich bardzo ważne miejsce zajmuje opracowanie monograficzne Stanisława Dubisza, poświęcone badaniom warmińsko-mazurskiej leksyki botanicznej [Dubisz, 1977]. Niniejszy artykuł uzupełnia zbadane do tej pory słownictwo roślinne, poszerzając je o materiał językowy zaczerpnięty

z dostępnych antologii pieśni ludowych, które są bogatym źródłem leksyki botanicznej.

Materiał gwarowy, będący podstawą artykułu, został zebrany wśród dziesięciu antologii pieśni ludowych z terenu Warmii i Mazur. Są nimi zarówno zbiory XIX-wieczne, takie jak: *Pieśni ludu znad górnej Drwęcy* Gustawa Gizewiusza [Gizewiusz, 2000], *Stoi lipa, lipuleczka* Józefa Gąsiorowskiego [Gąsiorowski, 1976], *O Mazurach* Wojciecha Kętrzyńskiego [Kętrzyński, 1988] oraz *Mazury Pruskie* Oskara Kolberga [Kolberg, 1966], jak i pieśni zebrane na początku XX wieku przez Augusta Steffena w książce *Zbiór polskich pieśni ludowych z Warmji* [Steffen, 1931] oraz antologie powstałe po II wojnie światowej, autorstwa Władysława Gębika [Gębik, 1952], Mariana Sobieksiego [Sobieski, 1955], Marii Okęckiej-Bromkowej [Okęcka-Bromkowa, 1966], Tadeusza Orackiego [Oracki, 1957] i pięciotomowe dzieło Barbary Krzyżaniak i Aleksandra Nowaka [Krzyżaniak, Pawlak, 2002]. W badanych zbiorach warmińsko-mazurskich pieśni ludowych pojawia się dziewiętnaście nazw gatunków kwiatów, są to: *chaber, fiołek, goździk, grzybień, irys, lawenda, lilia, macierzanka, mak, mirt, nagietek, piwonia, przypołudnik, rumianek, ruta, rozmaryn, róża, tulipan, wrzos*. Badaną leksykę roślinną oprócz rzeczowników podstawowych tworzą derywaty słowotwórcze, które przynależą do jednego pola semantycznego wraz z wyrazem podstawowym, od którego zostały utworzone. Są nimi nazwy deminutywne oraz derywowane od rzeczowników leksemy przymiotnikowe i czasownikowe. Niemal każda nazwa, oprócz przeważającej zazwyczaj formy ogólnopolskiej, przyjmuje również formy oboczne, reprezentujące gwarowe zjawiska fonetyczne, które stanowią główny przedmiot niniejszej analizy. Materiał językowy uporządkowany został według liczby występujących motywów, gdyż jednym ze sposobów oceny stopnia znajomości i tym samym kulturowej ważności badanego wycinka pozajęzykowej rzeczywistości może być liczba opisujących go wyrazów, jak twierdzi profesor Jolanta Maćkiewicz: „bogactwo słownictwa (i frazeologii) traktuje się bowiem zwykle jako przejaw zainteresowania daną sferą rzeczywistości” [Maćkiewicz, 1991, s. 183].

Najlichnieszą reprezentację wśród nazw kwiatów, w znaczeniu zarówno ilościowym, jak i jakościowym, ma w warmińsko-mazurskich pieśniach ludowych wyraz **RÓŻA** *Rosa* (319). Wśród wszystkich użyć leksemu dominuje podstawowa ogólnopolska nazwa gatunku *róża* oraz jej warianty fonetyczne: *róża*, *rozã*, *różã*, *roza*, *roža*, *różia*. W tekstach folklorystycznych pojawia się również formacja deminutywna *różyczka*, która jest realizowana zarówno według ogólnopolskiej normy zapisu, jak również w postaciach: *różeczka*, *rozycka*, *rózycka*, *rozyczka*, *różicka*, *różyczka*. Do omawianego pola semantycznego należy również derywat przymiotnikowy *różany*, określający przynależność gatunkową części rośliny lub tworzywo, z jakiego dany przedmiot został wykonany. Oprócz postaci ogólnopolskiej, wyraz ten zapisany został w formach gwarowych: *różanny*, *różany*, *różãny*, *rozany*, *rożany*, *różanny*, *różanny*. Ponadto pieśni ludowe rejestrują takie formy przymiotnikowe jak: *różanowy*, *rozãnowy*, *rozanowy*, *różanowy*, *różanowy*, utworzone za pomocą rozszerzonego formantu *-anowy* oraz inne, nienotowane przez słowniki ogólnopolskie, lecz utworzone według reguł zgodnych z systemem języka polskiego przymiotnik *rozalny* określający w utworze przynależność gatunkową kwiatu: *Takeś mi się i przyśniła, o rozalny kwiecie* [Kolberg 1966, s. 217]. Pojawia się również przymiotnik *różny*, który mimo odmiennej proveniencji, użyty został w utworach z Warmii i Mazur również w celu określenia przynależności gatunkowej rośliny: *I wyrosł ci z burmistrzowej: różny kwiat* [Gizewiusz 2000, s. 79]. Przesunięcie metonimiczne znaczenia występuje w pieśniach także w przypadku przymiotnika *różowy* (*różowy*, *rożowy*), oznaczającym w języku ogólnopolskim ‘mający barwę czerwoną z dużą domieszką białej, lekko czerwony; zarumieniony, rumiany’ [Doroszewski 1965, t. VII, s. 1370], w badanym materiale zaś użytym dla sklasyfikowania gatunku kwiatu, np. *“Ona stoi przed “oltorzem, jak różowy kśiat* [Krzyżaniak, Pawlak 2002, t. III, s. 64].

Zróznicowanie leksykalne badanej nazwy dopełnia czasownik *zarózić*, który zgodnie z kontekstem pieśni ludowej oznacza ‘nabrać takiego koloru jak róża’, np. *licka jej sie bziote zaróziły, jak pólno rózo* [Gębik 1955, s. 65]. Interesującym zjawiskiem językowym, reprezentującym również zabieg przesunięcia

znaczeniowego, jest funkcjonowanie w znaczeniu *róża* formy *różdzka* oraz jej zdrobnienia *różdzeczka*, poświadczone przez pieśni ludowe: *Ta różdzka czerwono, bo zielono wschodzi* [Krzyżaniak, Pawlak 2002, t. III, s. 158]; *Oj, samam ja, sama jak różdzeczka w lesie* [Oracki 1957, s. 213].

Drugim motywem pod względem frekwencji występowania i wielości form leksykalnych jest **LILIA** *Lilium* (187), która w zaledwie jednym przypadku reprezentowana jest przez ogólnopolski leksem *lilia*: *Białą różę śliczną (posadzę) i lilię z kwiatami, żeby rosła wielka miłość między nami* [Okęcka-Bromkova 1966, s. 159]. Poza tym nazwa tego gatunku występuje niemal wyłącznie w formach gwarowych, wśród których najliczniejsza jest *lelija* w której uwzględniono fonetyczne zjawisko rozszerzenia artykulacyjnego samogłoski wysokiej *i* – typowe dla dawnej polszczyzny i wymowy gwarowej oraz, jak się okazuje, pieśni ludowych. W dawnej polszczyźnie wyrazy zapożyczone zakończone między innymi na *-lia* były wydłużone o jedną sylabę, ponieważ przed głoską *j* (nawet jeżeli była zapisywana jako *i*) pojawiała się w wymowie dodatkowa samogłoska – *y* lub *i*, stąd formy *lilija*, *lelija*. W drugiej połowie XIX wieku doszło do uproszczenia wymowy, na skutek którego zostały wyeliminowane samogłoski *y*, *i*, a więc powstała forma *lilia*. Pozostałości dawnego brzmienia tego wyrazu odnaleźć można w formacji *lilijka*. Zabieg ten jest również charakterystyczny dla śpiewu ludowego, gdyż ułatwia on wokalne wykonywanie utworu [Bartmiński 1987, s. 202].

Pozostałymi określeniami – semantycznie równorzędnymi, różniącymi się jedynie postacią fonetyczną są *lilija*, *lylija*, *leluja* i *lelia*. Dominacja form gwarowych leksemu *lilia* w pieśniach ludowych pokrywa się z informacjami podanymi przez Stanisława Dubisza, według których największy zasięg występowania w gwarach ostródzko-warمیńsko-mazurskich ma *lelija*. Pozostałe nazwy takie jak: *lilija*, *lilijka*, *leluj*, *leluja* notowane były przez badacza sporadycznie. Nie zarejestrowano natomiast użycia formy *lelia* [Dubisz 1977, s. 119–121]. Natomiast *Słownik gwar Ostródzkiego, Warmii i Mazur* podaje takie formy gwarowe leksemu *lilia*, jak: *lelija*, *lelijeczka*, *lelijuszka*, *leluja*, *lilija*, *lilijeczka*, *lilijuszka*, *lilijka* oraz wyrazy pochodne: *lelijowy*, *lelujowy*, *lila* ('liliowy'), *liliasy* ('bladoliliowy'), *liliowaty* ('bladoliliowy'),

liliowo, liliowy. [SGOWM, t. IV, s. 42–43]. Ponadto pieśni ludowe eksponują wielość form deminutywnych badanego leksemu. Są nimi zdrobnienia zarówno pierwszego stopnia poświadczane ogólnopolską formą *lilijka*, jak i zdrobnienia drugiego stopnia, reprezentujące podobne gwarowe zjawiska fonetyczne, co wyraz podstawowy: *leliuszka, lelejeczka, lelijeczka, lelujeckä, lelujecka*. Do pola semantycznego *lilia* należą również przymiotniki: *lelijowy* i *lelujowy*, które określają klasyfikację gatunkową rośliny lub odnoszą się do rodzaju grządek ogrodowych.

Wyraz *lilia* funkcjonuje w warmińsko-mazurskich pieśniach ludowych również jako element związku wyrazowego *modra lilia*, który jest gwarową nazwą rośliny określanej powszechnie jako **IRYS** bądź **KOSACIEC Iris** (34). Występowanie tego fitonimu w znaczeniu *kosaciec/irys* jest wynikiem wpływu języka niemieckiego. Germańska nazwa kosaćca – *Schwertlilie* – zawiera komponent *-lilie* i stąd przy elipsie jej członu pierwszego, została ona utożsamiana z nazwą *lilia* o pierwotnie innym znaczeniu. W gwarach warmińsko-mazurskich zanotowano na oznaczenie tej rośliny pięć nazw: *modra lilia, modra lilija, modra lelija, modra lelijeczka, modra lelijuszka* i *modra leluja*, przy których przymiotnik *modry* pełni semantyczną funkcję gatunkującą [Dubisz 1977, s. 119–120]. Prototypową cechą kosaćca są bowiem duże kwiaty zwykle w kolorze fioletowym/intensywnie niebieskim, co potwierdzają między innymi definicje leksykograficzne fitonimu [Doroszewski 1963, s.1035].

Wyrażenie *modra lilia* zanotowane zostało w pieśniach ludowych wyłącznie w gwarowych odmianach podstawowego leksemu *lilia*, czyli pod postaciami: *modra lelia, modra lelija, modra lilija*. Oprócz tego utwory folklorystyczne rejestrują kilka formacji deminutywnych fitonimu utworzonych za pomocą przyrostków wprowadzających wartość ekspresywną rzeczownika: *modra lelijeczka, modra lelijuszka, modra lelujecka, modra lelujeckia, modra lelujeczka, modra lelujeczka, modra lilijeczka*. Leksemy te zanotowano również z uwzględnieniem artykulacji regionalnej.

Kolejnym licznie występującym motywem w pieśniach ludowych jest nazwa gatunku **RUTY Ruta** (155). Najczęściej wyraz ten używany jest w podstawowej formie ogólnopolskiej *ruta*, zapisanej w jednym przypadku jako *róta*. Poza tym

pojawiają się również jego derywaty, wśród których dominuje zdrobniały leksem *rutka* oraz jego odmiany gwarowe *rótka*, *rutkia*, *ruśka*, a także derywat II stopnia o charakterze deminutywnym (wyłącznie w postaci ogólnopolskiej): *ruteczka*. Oprócz tego notowany jest derywowany przymiotniki *ruciany* oraz warianty fonetyczne leksemu: *ruciány*, *rucianny*, *ruczany*, *ruczanny*.

LAWENDA *Lavandula* (56), sporadycznie występująca w formie ogólnopolskiej, najczęściej reprezentowana jest przez odmiany regionalne nazwy, w których nastąpiła zmiana rodzaju gramatycznego rzeczownika *lewander*, *liwander* i *luwender*, co prawdopodobnie jest wynikiem wpływu języka niemieckiego, w którym nazwa gatunku *der Lavendel* przyjmuje rodzaj męski. Zarówno wskazane rzeczowniki, jak i derywaty przymiotnikowe notowane w pieśniach, takie jak: *lawendrowy*, *lewandrowy*, *lewandowy*, *lewańdrowy*, *liwandrowy*, *luwandrowy*, *luwendrowy* oraz *luwyndrowy* uwzględniają wymowę gwarową, polegającą przede wszystkim na zmianie artykulacji samogłosek oraz modyfikacji sufiksu *-owy* przez dodanie głoski *r* w każdym przymiotniku.

Licznie występującym motywem, lecz w nieznacznym stopniu zróżnicowanym leksykalnie jest **MAK** *Papaver* (54), który oprócz przeważającej nazwy podstawowej *mak*, użyty został w formie przymiotnikowej *makowy* oraz w nazwach oznaczających owoc maku, zawierający nasiona, czyli w postaci leksemów: *makówka* i *makowka* oraz deminutivum *makóweczka*.

Interesujące zjawiska leksykalne prezentują natomiast nazwy odnoszące się do gatunku **GOŹDZIK** *Dianthus* (38), który nazywany jest najczęściej regionalnym określeniem *nalik*. Nazwa ta pochodzi od niemieckiego wyrazu *Nelke* i należy do zapożyczeń wyrazowych zaadaptowanych fonetycznie, fleksyjnie i słowotwórczo. Przystosowanie fonetyczne do gwar Ostródzkiego Warmii i Mazur odzwierciedlają formy oboczne wyrazu podstawowego, realizowanego w badanych pieśniach ludowych jako: *nalik* lub *nałyk*, w którym zanotowano gwarowe zjawisko stwardnienia grupy *li* oraz realizacji spółgłoski *l* jako *ł*. Rzadziej nazwę tę zapisywano jako *nolik*. Adaptację słowotwórczą poświadczają natomiast derywaty o charakterze deminutywnym, takie jak *naliczek* oraz *nałyczek*. Równolegle w

pieśniach ludowych funkcjonuje ogólnopolska nazwa *goździk*, która ma jednak charakter marginalny, gdyż notowana jest zaledwie kilkakrotnie. Najprawdopodobniej *nalik* jest wyrazem przestarzałym, nazwy tej nie zarejestrował natomiast w swoim leksykonie Stanisław Dubisz, który zgromadził słownictwo roślinne podczas badań terenowych na tych ziemiach w latach pięćdziesiątych XX wieku [Dubisz 1977]. Nazwę tę notuje natomiast *Słownik gwar Ostródzkiego, Warmii i Mazur*, który oprócz wyrazu *nalik* rejestruje formy *nalka/nelka* [SGOWM, t. IV, s. 246].

Pozostałe, rzadziej wykorzystywane, ogólnopolskie nazwy gatunków kwiatów wraz z derywatami i fonetycznymi odmianami to: *rozmaryn Rosmarinus officinalis* (18) notowany w formach: *rozmaj*, *rozmarinowy*, *rozarmun*, *rozmaryja*, *rozmaryn*, *rozmarynka*, *rozmarynowy*; *macierzanka Thymus* (16): *macierzanka*, *macierzanka*, *macierzonka*, *măcierzänka*; *rumianek Matricaria chamomilla* (15): *rumianeczek*, *rumianeczka*, *rumianek*, *rumianka*; *mirt Myrtus* (13): *mert*, *merta*, *merteczka*, *mirt*, *myrt*, *myrtowy*; *grzybień Nymphaea* (7): *grybzielijo*, *grzebija*, *grzybija*, *grzybziya*, *grzybziyo*; *tulipan Tulipa* (5): *tulipan*; *chaber Centaurea* (4): *buawatek*, *chaber*, *chabrowski*, *siaber*; *fiołek Viola* (4): *fiolecek*, *fijolecki*, *fijoleczek*; *przypoludnik Mesembryanthemum* (4): *przypoludnik*; *piwonia Paeonia* (3): *piwonija*, *psiwónija*; *paproć Polypodiopsida* (2): *paproć*; *nagietek Calendula officinalis* (1): *nogetek*; *wrzos Calluna vulgaris* (1): *wrzos*.

Ponadto warmińsko-mazurskie pieśni ludowe notują dwa niejednoznaczne do zdefiniowania określenia: *sarcylipan* występujący w utworze: *Lelija więdnie, róža opada, sarcylipan swe liście sklada, za czasem to wszystko zginie i twa grzeczność <też przeminie>* [Kolberg 1966, s. 438] oraz *szaraniec*, który pojawił się w pieśni: *Ona idzie do taneczka jako szaraniec, a on stoi za dzwierzami jako oberwaniec* [Kolberg 1966, s. 533]. Konteksty użycia obu leksemów wskazują, iż najprawdopodobniej są to określenia gatunków kwiatów.

Podsumowując, region Warmii i Mazur dzieli się na trzy główne obszary językowe: warmiński, mazurski i ostródzki, które wykazują liczne cechy wspólne. Wyżej wskazane nazwy roślin prezentują gwarowe zjawiska właściwe dla gwar

wszystkich trzech regionów, są nimi: - przesuwanie lekko tylnego *a* ku środkowi jamy ustnej i wymawianie go jak *ä* – dźwięk pośredni między *a* i *e* zwężonym (*rozä, różä, różäny, rozänowy, ruciäny, lelujeckä, mäcierzänka*); - wymawianie stp. głoski *ö* jak *o* (*rozä, roza, roża, rozycka, rozyczka, rozalny, rozany, rożany, rozänowy, rozanowy, rożowy*); - palatalizacja spółgłoski dźwiękowej *ž* doprowadzająca do artykulacji *ž* (*różia*) - rozszerzenie artykulacyjne samogłoski wysokiej *i* przed spółgłoską półotwartą ustną *l* (*lelija, lelia, lelijeczka, lelijowy, lelijuszka, lelujecka, lelujeckia, lelujeczka, lelujeczkia*); - wydłużenie wymowy zakończenia *-lia* (*lelija, lilija, lylija*); - asynchroniczna wymowa spółgłosek wargowych miękkich (*grybzielijo, grzybziya, grzybziyo psiwónija*); - wymowa ogólnopolskiej samogłoski *y* jak *i* (*rozmarynowy, różicka*); - twarda wymowa pierwotnych połączeń typu *ge* (*nogetek*).

Wśród nazw kwiatów pojawiają się zjawiska o ograniczonym zasięgu, których występowanie jest nasilone na danych obszarach: - mazurzenie właściwe wyłącznie Mazurom, które wyraźnie przeciwstawia ten obszar nie mazurzącym Warmii i Ostródzkiemu (*róża, roza, rozycka, różycka, rozyczka, różicka, różyczka, różany, rozalny, różäny, rozany, różanny, rozänowy, rozanowy, różanowy, różowy, fiolecek, fijolecki*); - zaznaczenie *o* ścieśnionego (w różnych pozycjach) zbliżonego artykulacyjnie do samogłoski *u* (*ó*) typowe dla północnych Mazur – Pisz, Giżycko, północ Nidzickiego (*psiwónija*); - zmiękczenie spółgłoski *k* przed samogłoską *a* charakterystyczne dla części wschodniej regionu od granic powiatów mrągowskiego i piskiego (*rutkia, lelujeczkia*); - przesunięta ku przodowi i zwężona artykulacja *a* jasnego wymawianego najczęściej jako *ae* lub całkowite przejście w samogłoskę *e* (*lewander, lewandrowy, lewandowy lewańdrowy*); - wymowa *a* pochylonego jako *o* w wyniku podwyższenia artykulacji tej głoski na Mazowszu Warmii, w środkowej części Mazur oraz w niektórych wsiach Mazur zachodnich (*macierzonka*); - pojawiająca się na Mazurach północnych wymowa kontynuantu staropolskiego *ř* jako *r* (*grybzielijo*); - zmiękczenie spółgłoski *x* i wymawianie jej jako *x'* lub *ś* występujące w części wschodniej regionu (*siaber*); - mieszanie szeregów spółgłosek przedniojęzykowo-dźwiękowych i środkowojęzykowych (czemu sprzyjała fonetyka

niemiecka), co było częstym zjawiskiem na Warmii, poświadczonym w pieśniach formami *ruczany*, *ruczanny*, które, choć prezentują zjawisko całkowicie odwrotne, to potwierdzają podaną cechę gwarową, gdyż najprawdopodobniej stanowią przykład hiperpoprawności. Ponadto teksty ludowe rejestrują nazwy, zawierające zmiany fonetyczne o charakterze nietypowym dla badanego regionu – wykraczające poza dane zawarte w opracowaniach gwaroznawczych, dotyczących regionu Warmii i Mazur, do których należą opracowania Anny Basary, Marii Biolik, Karola Dejny i Witolda Doroszewskiego [Basara, 1959; Biolik, 2014; Dejna 1973; Doroszewski, 1956], na które powołuję się w niniejszej pracy: - zmiękczenie spółgłoski *n* w wyrazie *lewańdrowy* (pieśni zebrane na terenach ostródzkiego [Kolberg 1966, s. 524; Gizewiusz 2000, s. 139]); - upodobnienie zbliżonej artykulacyjnie grupy głosek *-bla-* w wyrazie *buawatek* do grupy *-bua-* (pieśń mazurska [Gąsiorowski 1976, s. 30]); - stwardnienie grupy *li* w wyrazie *lylija*, typowe dla sąsiedniego dialektu mazowieckiego (pieśń warmińska [Krzyżaniak, Pawlak 2002, t. V, s. 137]); - realizacja głoski *l* jako *ł* w wyrazie *nałyk* (pieśni zebrane na terenach ostródzkiego [Kolberg 1966, 205, s. 531; Gizewiusz 2000, s. 10, 12]); - stwardnienie grupy *li* w wyrazach *nałycek*, *nałyk*, typowe dla sąsiedniego dialektu mazowieckiego (pieśni zebrane na terenach ostródzkiego [Kolberg 1966, s. 205, 531; Gizewiusz 2000, s. 10, 12, 124, 160]); - depalatalizacja nagłosowej grupy *mi-* wymawianej jako *my-* w wyrazach: *myrt*, *myrtowy* (pieśni mazurskie [Gąsiorowski 1976, s. 100; Krzyżaniak, Pawlak 2002, t. I, s. 252] i pieśń warmińska [Krzyżaniak, Pawlak 2002, t. III, s. 67]); - wymiana samogłoski *i* na *e* przed spółgłoską sonorną *l* w wyrazach *lelia*, *leluja*, *leliuszka*, *lelejeczka*, *lelijeczka*, *lelujeckä*, *lelujecka*, *lelijowy*, *lelujowy*, *lelijuszka*, *lelujeckia*, *lelujeczka*, *lelujeczka* oraz w grupie nagłosowej *mi-* w leksemach: *mert*, *merta*, *merteczka* (zjawiska występują w pieśniach z różnych regionów Warmii i Mazur); - przejście *y* w *e* w wyrazie *róźeczka* (pieśń mazurska [Oracki 1957, s. 213]); - podwyższenie i zwężenie wymowy samogłoski otwartej *a* do *i* w leksemach *liwander*, *liwandrowy* (pieśń mazurska [Krzyżaniak, Pawlak 2002, t. III, s. 183], pieśń zebrana na terenie ostródzkiego [Gizewiusz 2000, s. 109]); - obniżenie artykulacji samogłoski *i* do *u* w wyrazach *leluja*, *lelujecka*, *lelujeckä*, *lelujowy*,

lelujeckia, lelujeczka, lelujeczka (występujące w pieśniach z różnych regionów Warmii i Mazur); - obniżenie artykulacji samogłoski *e* do *a* w wyrazach: *lewander, lewandrowy, lewandowy lewańdrowy, liwander, liwandrowy, luwender, luwandrowy, luwendrowy luwyndrowy* (występujące w pieśniach z różnych regionów Warmii i Mazur); - podwyższona i przesunięta ku tyłowi artykulacja samogłoski *a* do *u* w wyrazach *luwender, luwandrowy, luwendrowy, luwyndrowy* (występująca w pieśniach z różnych regionów Warmii i Mazur); - zachowanie typowych dla dawnej wymowy grup *-ija, -yja* w takich wyrazach jak: *lelija, lilija, lylija, lilijka, fijołecki, fijołeczek, piwonija, psiwónija* (występujące w pieśniach z różnych regionów Warmii i Mazur); - podwajanie artykulacji spółgłoski *n* w przymiotnikach *różanny, różanny, różanny, rucianny, ruczany, ruczanny* (rejestrowane w pieśniach z różnych regionów omawianego terenu).

Powszechnym zabiegiem wśród nazw gatunków kwiatów użytych w warmińsko-mazurskich pieśniach ludowych jest również zmiana rodzaju gramatycznego rzeczowników. W niektórych przypadkach przekształcenia te nastąpiły najprawdopodobniej pod wpływem języka niemieckiego, w takich wyrazach jak *lewander, liwander i luwender* (ogółopol. *lawenda*, niem. *der Lavendel*), *merta* (ogólnopol. *mirt*, niem. *die Myrte*), *grzebija, grzybija, grzybzija* (ogółopol. *grzybień*, niem. *die Seerose*). W innych kontekstach zmiana ta mogła być podyktowana melicznym charakterem utworów folklorystycznych i – co za tym idzie – dążnością do zespolenia wymowy z melodią. Przykład stanowią leksemy: *rozmaryja rozmarynka* (ogółopol. *rozmaryn*), *rumianeczka, rumianka* (ogółopol. *rumianek*), *grybzielijo, grzybziyo* (ogółopol. *grzybień*). Przeznaczenie pieśni do wykonywania wokalnego mogło mieć również znaczący wpływ na inne, nieumotywowane często, zmiany fonetyczne wśród słownictwa roślinnego. W tym celu mogły być stosowane wskazane wcześniej wydłużenia i rozszerzenia artykulacji (np. w wyrazie *buawatek*), wyeksponowanie samogłosek i zarazem ich podporządkowanie potrzebom fonacji, dające w konsekwencji efekt śpiewu otwartego, charakterystycznego dla wykonawców pieśni ludowych [Bartmiński 1987, s. 199–201]. Ponadto, jak zauważył Jerzy Bartmiński, w śpiewie ludowym

funkcjonuje szereg fonemów realizowanych inaczej niż w mowie, np. obniżenie artykulacji samogłosek wysokich (np. *leluja, myrt*) [Bartmiński, 1973, s. 65–67]. Zauważalna jest również tendencja do dyftongizacji samogłosek, czyli do ich dwufazowej artykulacji, która polega nie tylko na prejotacji, ale często również na tzw. postjotacji, do przejawów której należą takie formy jak: *lilija, fijołeczki, piwonia*. [Bartmiński 1987, s. 199–201]. Częstym zabiegiem stosowanym przez wykonawców utworów folklorystycznych jest również stosowanie modyfikacji leksykalnych, w tym swoistych zdrobnień (np. *merteczka, różdżeczka*). Ponadto niektóre z podanych zjawisk fonetycznych są charakterystyczne dla sąsiednich gwar (*nalyczek*), co znajduje uzasadnienie w źródłach pieśni ludowych, które nierzadko czerpały z dorobku pobliskich terenów, między innymi Mazowsza, Kujaw czy chełmińskiego [Oracki, 1976, s. 85–87].

Interesująca jest przy tym znikoma ilość wariantywnych określeń zapożyczonych z języka niemieckiego, które są znaczącym elementem w słownictwie warmińsko-mazurskim, pozostającym pod silnym wpływem obcego substratu. Badania nad nazwami roślin, będącymi wynikiem interferencji języka i dialektów niemieckich, przeprowadził Stanisław Dubisz, podając liczne określenia wariantywne fitonimów, funkcjonujące wśród mieszkańców Warmii i Mazur, takie jak: *bromby* ‘jeżyny’ niem. *Brombeere*; *fiżel* ‘świerk’ niem. *Fichte*, *jansbery* ‘porzeczeki’ niem. *Johannisbeere*; *karota* ‘marchew’ niem. *Karotte*; *miedzian* ‘koper’ niem. *Kupfer*; *papla* ‘osika’ niem. *Pappel*; *raps* ‘rzepak’ nie. *Raps*; *tanne* ‘jodła’ niem. *Tanne* i wiele innych [Dubisz, 1978, s. 233–245]. Badacz wskazuje również na dwuczłonowe zestawienia z udziałem leksemu *róża*, takie jak: *róża wodna* i *jeziorowa róża*, którymi posługują się mieszkańcy badanego regionu w znaczeniach ‘grązel żółty’ i ‘grzybień biały’ [Dubisz 1977, s. 123–124]. W badanych pieśniach brakuje przykładów użycia tych wyrażen powstałych pod wyraźnym wpływem języka niemieckiego, w którym gatunki te określane są jako *Seerose*. Wśród nazw gatunków kwiatów w badanych zbiorach pieśni ludowych wpływ czynnika niemieckiego widoczny jest wyłącznie w zmianie rodzaju gramatycznego dwóch fitonimów (*lawenda, grzybień*) oraz etymologii gwarowej nazwy gatunku goździka (*nalik*) i

irysa\kosaćca (*modra lilia*). Zdecydowana większość nazw roślin w pieśniach ludowych to nazwy ogólnosłowiańskie, ogólnopolskie bądź ich polskie odpowiedniki gwarowe. Nazwy roślin stanowią tym samym jeden z wykładników poczucia odmienności i zarazem jedności etnicznej, językowej i kulturowej, występujących wśród ludności posługującej się gwarami ostródzko-warmińsko-mazurskimi. Sytuacja ta najprawdopodobniej wynika z wielowiekowej tradycji pieśni ludowej na Warmii i Mazurach, która pojawiła się tu już w okresie średniowiecza za pośrednictwem pierwszych polskich osadników, podczas gdy oddziaływanie czynnika niemieckiego nasiliło się na tych terenach dopiero w XVIII–XX w. Dodatkowym czynnikiem, który mógł wpłynąć na zachowanie polskiego charakteru tekstów folklorystycznych, była funkcja, jaką pełniły one na Warmii i Mazurach. Pieśni ludowe były bowiem jednym z głównych narzędzi przeciwko germanizacji, służyły krzewieniu i podtrzymywaniu polskiej kultury i języka na terenach zagrożonych przez czynnik niemiecki.

Pieśń ludowa jest niezwykle cennym świadectwem czasu i ważnym źródłem informacji o ludziach z danego regionu, ich tradycji, zwyczajach, czy języku. Odkrywanie i poznawanie wartości zawartych w przekazach utworów folklorystycznych może być rozpatrywane w wielu ujęciach i dziedzinach. I chociaż do tej pory powstało wiele opracowań naukowych, w tym również językoznawczych, badających pieśni ludowe, to wiele zagadnień wymaga dalszych analiz. Są to między innymi kwestie dialektologiczne, wśród których zjawiska fonetyczne są jedynie niewielkim fragmentem niezwykle rozległego problemu. Badanie nazw gatunków roślin w tej perspektywie może również stanowić udział w pełnym i wielostronnym opracowaniu zagadnień językowych terenu Warmii i Mazur czy stać się przyczynkiem do kolejnych poszukiwań i odkryć lingwistycznych w mowie mieszkańców nieco marginalizowanego regionu.

Bibliografia

1. Barska-Antos D. Słownictwo Warmii i Mazur: Odzież. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1980. 84 s.
2. Bartmiński J. O języku folkloru. Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1973.

3. Bartmiński J. Dwie wersje tekstu pieśni ludowej: meliczna i recytacyjna. *Pamiętnik Literacki*: czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej, 1987, 78/2. S. 185–206.
4. Basara A. Studia fonetyczne z Warmii i Mazur. Konsonantyzm. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1959.
5. Bień-Bielska H. Słownictwo Warmii i Mazur: wierzenia i obrzędy. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1959.
6. Biolik M. Zapożyczenia z języka niemieckiego w tekstach stylizowanych na gwarę warmińską (na podstawie felietonów drukowanych w „Gazecie Olsztyńskiej” w latach 1925 –1939) // *Prace językoznawcze*, 2000, z. 2. S. 5–33.
7. Biolik M. Dialekt warmiński: fonetyka i fonologia. Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, 2014.
8. Chludzińska-Świątecka J. Budowa słowotwórcza rzeczowników w gwarach Warmii i Mazur // *Prace Filologiczne*, t. XXII, 1972. S. 159–289.
9. Cienkowski W. Kadyk – warmińsko-mazowiecka nazwa jałowca // *Poradnik Językowy*: miesięcznik poświęcony poprawności i czystości języka polskiego, 1963. Z. 5–6. S. 221–226.
10. Doroszewski W., Koneczna H., Pomianowska W. Gwary Warmii i Mazur // *Konferencja Pomorska. Prace językoznawcze / Stieber Z. (red.)*. Warszawa, 1956.
11. Doroszewski W. (red.) Słownik języka polskiego, t. IV. Warszawa: Wiedza Powszechna, 1963.
12. Dubisz S. O nazwach jodły w gwarach ostródzko-warmińsko-mazurskich // *Poradnik Językowy*, z. 9, 1972.
13. Dubisz S. Nazwy roślin w gwarach ostródzko-warmińsko-mazurskich. Wrocław, 1977.
14. Dubisz S. Elementy rodzime i obcojęzyczne w słownictwie gwar ostródzko-warmińsko-mazurskich. // *Z Polskich Studiów Sławistycznych*, , 1978, t. V. S. 233–245.
15. Dubisz S. Relikty bałtyckiego substratu językowego w nazewnictwie roślinnym gwar ostródzko-warmińsko-mazurskich // *Bałto-słowiańskie związki językowe*. Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1990. S. 87–94.
16. Falińska B. Z gwary warmińskiej i mazurskiej. Terminologia uprawy i obróbki lnu // *Poradnik Językowy*, z. 1, 1952. S. 20–24.
17. Gąsiorowski J. Stoi lipa, lipuleczka. Pieśni mazurskie przez Józefa Gąsiorowskiego w 1884 roku zebrane. Warszawa 1976.
18. Gębik W. (oprac.). Pieśni ludowe Mazur i Warmii. Olsztyn, 1952.
19. Gizewiusz G. Pieśni ludu znad Górnej Drwęcy w parafiach ostródzkiej i kraplewskiej zbierane od 1836 do 1840 roku. Poznań, 2000.
20. Harasimowicz I. O niektórych elementach niemieckich w dialekcie ostródzkim // *Język Polski*, 1954, z. 4. S. 276–285.
21. Horodyska H. Słownictwo Warmii i Mazur: hodowla. Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1958.
22. Horodyska H. Ze słownictwa gwar Warmii i Mazur. Hodowla // *Poradnik Językowy*, 1963, z. 2.
23. Judycka I. Z gwary warmińskiej i mazurskiej. Warmińskie nazwy narzędzi rolniczych // *Poradnik Językowy*, 1953, z. 6.

24. Judycka I. Typy zapożyczeń niemieckich w gwarach Warmii i Mazur // *Poradnik Językowy*, 1954, z. 8.
25. Judycka I. 1957, Nazwy narzędzi ornych w gwarach Pomorza Mazowieckiego // *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*, z. 5, № 2.
26. Judycka I. Słownictwo z zakresu uprawy roli w gwarach Pomorza Mazowieckiego: stan obecny, historia i związki z terenami przyległymi. Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1961a.
27. Judycka I. 1961b, Nazwy roślin uprawnych w gwarach Pomorza Mazowieckiego // *Poradnik Językowy*, z. 8.
28. Judycka I. Wykopywanie ziemniaków i pomieszczenia do ich przechowywania // *Poradnik Językowy*, z. 5–6, 1962a.
29. Judycka I. Badania słownictwa gwar Pomorza Mazowieckiego (sieczkarnia, kierat i ich czynności) // *Poradnik Językowy*, z. 9–10, 1962b.
30. Judycka I. Badania słownictwa gwar Pomorza Mazowieckiego. Sprzęt zboża i siana, młocka, czyszczenie ziarna. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1963.
31. Jurkowski E., Łapiński I., Szymczak M. Słownictwo Warmii i Mazur: stopnie pokrewieństwa, życie społeczne i zawody. Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1959.
32. Kętrzyński W. O Mazurach. Olsztyn, 1988.
33. Kolberg O. Dzieła wszystkie. Warszawa, 2012. T. 40. Mazury Pruskie, red. Pawlak D. Wrocław, 1966.
34. Kowalska A. Powiązania językowe obszaru Mazowsza z obszarem ostródzko-warمیńsko-mazurskim // *Tradycja badań dialektologicznych w Polsce*. Księga referatów z sesji językoznawczej w Olsztynie. Olsztyn: Wyższa Szkoła Pedagogiczna, 1997. S. 119–128.
35. Krzyżaniak B., Pawlak A. Warmia i Mazury. Część I–V. Warszawa: Instytut Sztuki PAN, 2002.
36. Kupiszewski W., Węgiełek-Januszewska Z. Słownictwo Warmii i Mazur: astronomia ludowa, miary czasu i meteorologia. Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1959.
37. Łesiów M. Z gwary warمیńskiej i mazurskiej // *Poradnik Językowy*, 1955, z. 3. S. 116–117.
38. Maćkiewicz J. Czy istnieją językowe wyznaczniki kultury morskiej? // *Język a kultura*. T. 1: Podstawowe pojęcia i problemy. Wrocław, 1991.
39. Mocarska-Falińska B. Słownictwo Warmii i Mazur: uprawa i obróbka lnu. Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1959.
40. Mocarska-Kowalska A. Słownictwo Warmii i Mazur: rybołówstwo. Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1963.
41. Nitsch K. Dialekty polskie Prus Wschodnich // *Materiały i Prace Komisji Językowej Akademii Umiejętności*, 1907, t. III.
42. Nitsch K., Mrozówna E. Mazowieckie wyrazy przyrodnicze. Jęgła = jodła, picea excelsa? // *Lud Słowiański*, 1931, № 2.
43. Okęcka-Bromkowa M. Śpiewa wiatr od jezior. Warszawa, 1966.
44. Oracki T. (oprac.). Poezja ludowa Warmii i Mazur. Warszawa, 1957.

45. Perzowa H. Wyrazy pochodzenia niemieckiego w Słowniku Gwar Ostródzkiego, Warmii i Mazur. Adaptacja fleksyjna i słowotwórcza // *Obraz językowy słowiańskiego Pomorza i Łużyc*. Pogranicza i kontakty językowe, Zieniukowa J. (red.) . Warszawa, 1997.
46. Pomianowska W. Z gwary warmińskiej i mazurskiej // *Poradnik Językowy*, 1951, z. 1. S. 27.
47. Popowska-Taborska H. Kaszubskie jagła, (j)aglija, pokrewne (z mapą) // *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego* CMVIII. Prace Językoznawcze, 1991, z. 95.
48. Rozwadowski J. M. O stosunku języków bałtyckich i słowiańskich // *Rocznik Slawistyczny*, 1912, nr 5.
49. Siatkowski J. Słownictwo Warmii i Mazur: budownictwo i obróbka drewna. Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1958.
50. Siatkowski J. Interferencja językowa na Warmii i Mazurach // *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*, 1983, nr 21. S. 103–115.
51. Smyl J. Nazwy ptaków w dialektach Warmii i Mazur // *Prace Filologiczne*, 1965, t. 18, cz. 4.
52. Sobieski M. (oprac.). Pieśni ludowe Warmii i Mazur. Kraków, 1955.
53. Sobolewska K. Dialektolodzy na manowcach. O wpływie niemieczyzny na gwary Warmii i Mazur // *Poznańskie Studia Polonistyczne*. Seria Językoznawcza. 2014. T. 21, z. 2.
54. Stamirowska Z. (red.). Słownik gwar Ostródzkiego, Warmii i Mazur. Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1987–2014, t. 1–6.
55. Steffen A. Zbiór polskich pieśni ludowych z Warmji. Poznań, 1931.
56. Steffen W. Słownik warmiński. Wrocław, 1984.
57. Symoni-Sułkowska J. Słownictwo Warmii i Mazur: transport i komunikacja. Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1958.
58. Szcześniak K. Kadyk, czym jest i na jakich obszarach jest? // *Studia Rossica Gedanensia*, 2014. № 1. S. 89–99.
59. Szyfer A. Słownictwo zwierząt w gwarach Mazur i Warmii // *Rocznik Olsztyński*, 1963, t. V.
60. Ściebora A. Wymowa samogłosek nosowych w gwarach warmińskich i mazurskich // *Prace Filologiczne*, 1971, XXI. S. 5–49.
61. Tyborczyk J. Południowa granica zasięgu wyrazu kadyk ‘jałowiec’ // *Poradnik Językowy*, 1964, z. 6.
62. Wójtowicz J. O tak zwanych „kaszubizmach” w gwarze Warmii i Mazur // *Poradnik Językowy*, z. 4. S. 145–148.
63. Zduńska H. Spółgłoski wargowe i wargowo-zębowe palatalne w wygłosie na Warmii, Mazurach i Mazowszu // *Poradnik Językowy*, 1957, z. 2. S. 72–79.

E. Лехоцька

НАЗВИ ВИДІВ КВІТІВ У НАРОДНИХ ПІСНЯХ ВАРМІЇ І МАЗУР

Ця стаття містить аналіз назв видів квітів, використовуваних у народних піснях Вармії і Мазур, які датуються XIX і XX століттями. Номінації, зібрані в десяти антологіях Вармії і Мазур, репрезентують різноманітний матеріал для вивчення. У досліджуваних зібраннях представлено

вісімнадцять найменувань використовуваних видів дерев і чагарників: *волошки, фіалки, гвоздики, латаття, ірису, лаванди, лілії, чебрецю, маку, мирта, календули, півонії, ромашки, рути, розмарину, троянди, тюльпана, вересу*. Досліджувана лексика на позначення рослин, крім основних іменників, містить похідні слова – демінутиви чи похідні від іменників прикметники, що вказують на вид рослини. Майже кожна назва, крім загальнонародної форми, має також додаткові варіанти, які репрезентують діалектні фонетичні явища; останній феномен і є головною метою цього аналізу. Крім того, в народних піснях згадуються численні діалектні терміни для назв видів квітів, що підтверджує різноманітність називання рослин жителями Вармії і Мазур.

Ключові слова: діалект, фонетика, назви квітів, народні пісні, Вармія, Мазури.

E. Lekhotska,

PhD Student in Linguistics University of Gdansk,

Faculty of Linguistics

Slavic Department,

51 Wita Stwosza St., 80-308, Gdansk, Poland,

tel. : +48 5852330 01,

ewelinalechocka@wp.pl

NAMES OF SPECIES OF FLOWERS IN FOLK SONGS FROM WARMIA AND MASURIA

Summary

This article is an analysis of names of flower species in folk songs of Warmia and Masuria, dated XIX and XX centuries. The names collected in ten Warmian and Masurian anthologies show various materials for study. There are nineteen names of trees and shrubs that follow: *cornflower, violet, carnation, waterlily, iris, lavender, lily, thyme, poppy, myrtle, calendula, peony, mesembryanthemum, chamomile, rue, rosemary, rose, tulip, heather*. The lexicon, except for basic nouns, is created by derivatives, which are diminutive names from adjectival lexemes that describe plant species relationship. Almost every name, except for prevailing nationwide form, has its own form, representing dialectal phonetic phenomenon, which is the main purpose of this analysis. Moreover, folk songs represent numerous dialectal terms for names of flower species, which confirms the variety in naming plants by the inhabitants of Warmia and Masuria.

Key words: dialect, folk songs, names of flowers, phonetics, Warmia, Masuria.

Надійшла до редакції 25.07.2019 р.

УДК 82-09

DOI: <https://doi.org/10.18524/2413-0613.2019.23.183134>

Artur Malinowski,

kandydat nauk filologicznych, docent Katedry Literatury Światowej

Wydziału Filologicznego

Odeskiego Uniwersytetu Narodowego im. I. I. Miecznikowa,

Francuski bulwar 24 / 26, m. Odessa, 65058, Ukraina,

malinowski_artur@ukr.net

ADAM MICKIEWICZ: TOŻSAMOŚĆ NA POGRANICZU KULTUR

Pobyт w Odessie różni się od przyczynowo-skutkowej determinacji osobistego i twórczego kształtowania się polskiego romantyka. Ten kamień milowy, według poety, nie pozostawi niczego w jego pamięci i w żaden sposób nie wpłynie na jego przyszłość. Pożegnanie z Odessą wygląda jak swego rodzaju inwektywa, przepelniona głębokim sceptycyzmem i rozczarowaniem. Pasjonarność Odessy, która przyjęła, pochłonęła i później odrzuciła Mickiewicza, polega na tym, że miasto to mogło nie tylko zademonstrować uroki i wdzięk światowości, ale też mogło stać się swoistym punktem orientacyjnym lub nawet probierzem późniejszej oceny Petersburga jako antyprzestrzeni, niewolnej, zaplanowanej geometrycznie, wzniesionej na siłę.